

Ludwig Selimski

Katowice (Poland) – Veliko Tarnovo (Bulgaria)

Bulgarian Surnames with Turkish Stems

Abstract: This paper analyses 112 surnames of Turkish origin derived from 49 common nouns which are classified in 5 groups according to their structure and primary semantics:

29 nomina agentis denoting a particular activity – 24 designate professions, while the other 5 have to do with an activity that one carries out occasionally or during rituals;

7 names of inhabitants;

5 names related to one's appearance or clothing;

5 names related to one's mental qualities or characteristics;

3 names belonging to other semantic types.

Most of the common nouns that form the stems of the analysed surnames are motivated by word processes that took place in Turkish, and only in part by derivational processes in Bulgarian.

The author comes to the conclusion that the sound changes which have affected the Turkish stems are the main reason for the proliferation of the inventory of the analysed surnames and for their formal variety. These factors pose a serious challenge to the study of the surnames of Turkish origin.

Людвиг Селимски

Катовице (Полша) – Велико Търново (България)

Български фамилни имена от турски основи¹

Тази статия е пореден опит за обяснение на произхода, словообразователния строеж и първоначалното значение на 112 фамилни имена, които се срещат в България. Тя е градиво към подготвяния съвместно с доц. д-р М. Ангелова-Атанасова нов речник на фамилните имена в България. Както и в предишни приноси по тая тема, вниманието е насочено към оная част от инвентара фамилни имена, която в досегашните изследвания и главно в Речника на Стефан Илчев [1969] е оставена без опит за обяснение или не е получила задоволително обяснение, или въобще не е била привлечена за анализ. На това се дължи и обстоятелството, че в много от случаите предмет на анализ са имена с ниска честота на срещане или/и от друг етноезиков произход. Както и в предишните приноси, за отделен, макар и не маловажен, се счита

¹ Фамилни имена с турски основи или/и наставки. // *И слово Ваше отзовётся./ К 80-летию со дня рождения доктора филологических наук, профессора Евгения Степановича Отина.* / Гуманитарный центр „Азбука”. – К.: Издат. дом Дмитрия Бурого, 2012, 514–531. Статията се препечатва с някои поправки и допълнения.

въпросът за народностната (етничната) принадлежност на носителите на изучаваните фамилни имена. Тоя въпрос по принцип се смята за отделен, защото турското или каквото и да е чуждо по езиков произход име не означава автоматично и единствено, че носителят е непременно турчин или от някакъв друг етничен произход. То не означава непременно дори и мохамеданска вероизповедна принадлежност на носителя. Но в случаи, при които може да се предполага тъкмо такава връзка между дадена фамилия и отделен носител въз основа на други – извънезикови – данни или предположения, те се вземат под внимание. Също така по принцип, задачата на изследователя се свежда преди всичко до това, да обясни името, дори и при липса на екстралингвистични данни. Обаче там, където такива са на лице, те се привеждат в подкрепа на дадено предположение или за обосноваване на критиката срещу някакво друго тълкуване.

Данните за най-старото отбелязване на изучаваните фамилни имена, за тяхната честота и ареал на разпространение са: 1) според КА², 2) по Речника на Илчев (ако е отбелязано в него), 3) в отделни случаи и по наши издирвания. В тая статия за първи път данните от КА се излагат на първо място и в този вид, в който те ще бъдат представени и в подготвяния речник. Освен това, понеже всяко фамилно име в тоя речник ще заеме отделно място, подреждането тук е по азбучен ред, независимо от това, че по различни причини основно и производно (или първично и вторично) в много случаи се оказват в обратна последователност.

* * *

Айкарѝ ев(а) – 1921 г., **2** (1 ж, 1 м); **СЗ 2**: Пл 2 (Душанци, Нк). От прозвище на базата на диалектното *айкарѝ*, което е от тур. *aykırı* ‘противоречив’.

Акташев(а) – 1904 г., **5** (2 ж, 3 м); **ЮЗ 5**: См 5. Според Илчев 45 е „от тур. *ak* ‘бял’ и *taş* ‘камък’ или от прякор Ак Ташо ‘белия Ташо’”. При първото предположение мотивацията остава неясна. Второто не е неприемливо. Но най-вероятно е то да се основава на нарицателното *акташ* ‘съпътник’ [Геров б: 3], което е с дейотация от вариант като родопското *йакташ* ‘другар, приятел’, отбелязано в позната в много селища народна песен [Стойчев 1983: 308]. А самото *йакташ* е получено на свой ред чрез афреза (изоставяне) на началната неакцентирана гласна *a* от **аякташ*, заето от тур. *ayaktaş* ‘съпътник’.

Аладжиев(а) – 1902 г., **4** (2 ж, 2 м); **ЮИ 3**: Бс 1, Хс 2; **СИ 1**: Гб 1. То е от деятелно название *аладжия* ‘купувач’ [Геров б: 3], от тур. *alici* ‘1. лице, което получава, събира, прибира. 2. купувач, клиент’.

Аладжийски(а) – 1910 г., **20** (6 ж, 14 м); **ЮИ 1**: Бс 1; **ЮЗ 19**: Пз 11, Пд 5, Сфг 3. То е образувано с наст. *-ски* от същата основа, както и *Аладжиев* (вж.).

Батиров(а) – 1914 г., **2** (1 ж, 1 м); **ЮИ 1**: Бс 1; **ЮЗ 1**: Бл 1. Основава се на тур. *batır* ‘смел, храбрец, юначен’, подобно на *bahadır, batur*. Срв. *Батуров* (вж.).

² КА = База данни от компютърен архив-картоoteca на фамилните имена у българите през ХХ век в Центъра за българска ономастика „Професор Николай Ковачев” при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий” във Велико Търново. Данните, приведени след тези по КА, са по Илчев 1969. Тук – за първи път – трябва да признаем, че в много случаи това „най-старо отбелязване” изглежда е далече от истината, но с други данни, освен събраните у Ковачев (1995), не разполагаме. Надявал съм се, че в краеведските публикации, в които се използват трудовете на Илчев (1969) и на Ковачев (1995), понякога съвсем недобросъвестно и в противоречие с научната етика, ще се появят уточнения от такъв характер, а и други необходими и важни данни за потвърждаване на една или друга хипотеза. Дано са се появили, но не съм забелязал! Дано все пак се появят!

Батлиев(а) – 1934 г., **2** (1 ж, 1 м); **СЗ** 1: Лч 1; **ЮЗ** 1: Бл 1. То се базира на прозвище **батлия*, образувано с наст. *-лия* от основа **бат*, или – с елизия на *x* – от *бахтлия* ‘щастлив’, образувано с наст. *-лия* от *бахт* ‘щастие’ [Рилски 1835: 204; Славейков 1852: 98; Геров 1: 28], заето от пер.-тур. *baht* ‘щастие’. Може и да е изцяло от пер.-тур. *bahth*, отбел. според рец. в *Güncel Türkçe Sözlük*.

Батуров(а) – 1912 г., **126** (61 ж, 65 м); **ЮИ** 69: Кж 29, СтЗ 6, Хс 30, Яб 4; **СИ** 2: Вн 2; **ЮЗ** 54: Пд 44, Сфг 9, Сф 1; Чужб 1. Илчев 66, Хс, Ас, го обосновава с ЛИ **Батур**, Кж., което извежда „от *Бат(о)*, *Бат(ьо)* + *ур*”. Ковачев 67 отбелязва ЛИ **Батур** от 1904 г., с 5 появи: 4 на ЮИ, 1 в чужбина, а счита образувано „от *Bàt(о)* + *-ур*”, подобно на неотбелязани в речника му **Благур* и **Мацур*, или „съкрат. от прабълг. *Богатур* ‘юнак, храбрец’, рус. *богатыр*”. Относно произхода му срв. тур. *batır, batur* ‘храбрец, смелчага, юнак’, от татар. „*batır ~ batur* < монг. *bahadur* ‘храбрый, герой, силач’ (= рус. ‘богатырь’)”, от което е и ЛИ *Батыр* [Баскаков 1979: 14], както и тур. ЛИ *Batır* [за което подсеща рец]. Срв. *Батиров* (вж.).

Батурски(а) – 1932 г., **5** (3 ж, 2 м); **СИ** 1: Рз 1; **ЮЗ** 4: Бл 4. С наст. *-ски* от същата основа, както и *Батуров* (вж.).

Беджеков(а) – 1902 г., **82** (43 ж, 39 м); **СИ** 40: ВТ 33, Сс 7; **СЗ** 1: Мт 1; **ЮЗ** 41: Пд 41. То е с преглас (**бьо > бе*) от същото **бьоджѣк*, както и **Бьоджеков*, срв. *Бьодшеков* (вж.), *Бюджеков* (вж.).

Беджешки(а) – 1912 г., **2** (1 ж, 1 м); **СЗ** 2: Пл 2. То е с наст. *-ски* (> *-шки*) от същото **бьоджѣк*, както и *Беджѣков* (вж.).

Биджеков(а) – 1902 г., **90** (45 ж, 45 м); **ЮИ** 16: Бс 6, Сл 10; **СИ** 2: Ш 2; **СЗ** 1: Мт 1; **ЮЗ** 69: Бл 46, Кд 2, Пз 1, Пд 6, Сфг 13, Сф 1; Чужб 2. То е с редуцирано **е* (> *и*) в първата сричка, вариант на *Беджѣков* (вж.).

+**Божаклиев**, липсващо в КА и у Илчев, е отбелязано у турчин или помак (Дурмуш Ш.) в Буково (Пд) [с + се изтъквава, че името е издирено от автора Л.С.]. То е с хиперкор. правописно *о* (вм. **у*) и *ж* (вм. **дж*), с основа от тур. *bısak* ‘кът, ъгъл’, заето и като нарицателно *буджак* ‘ъгъл в къщата, обикн. край огнището’ [БЕР 1: 86]. Тази фамилия се основава може би на ЖИТИ с наст. *-лия* от микротопоним, посредством който основателят на рода се определя според локален произход: **божаклия*, от СелИ *Божак* (Кж, до 1934 г. Делиджилер) или **буджаклия*, от *буджак* като съставка на стари названия на селища, като *Егри буджак* (Кътино, Кж). Докато ФИ *Буджаклиев*, което се среща в окръг Сс, макар и със същата етимология, трябва да се свързва с влашки или татарски етничен елемент – обосноваващото го МИ *Буджак* (рум. *Vigeac*) се отнася за ъгъла в южната част на Бесарабия; рум. *bigeacliu*, залегнало в основата на ФИ *Vigeacliu*, означава ‘татарин от Vigeac’ [Jordan 1983: 84], а тур. *Bısak* е геогр. название за Бесарабия. [Едва ли от тур. ЛИ *Bısak*, както подсеща рец.].

***Бьоджеков(а)** [запис.: Бьодшеков] – 1959 г., **2** (1 ж, 1 м); **СИ** 2: Рз 2. Формата с *и* вероятно е погрешно записана (*-дше-* вм. **-дже-*), а фамилията се основава върху прозвище от тур. *bösek* ‘насекомо, буболечка; въшка’. Срв. *Бюджѣков* (вж.).

Бюджеков(а) – 1936 г., **23** (10 ж, 13 м); **СИ** 7: Рс 3, Ш 4; **ЮЗ** 16: Пд 16. С редукция на **о* (> *у*), от същото тур. *bösek* ‘насекомо [...]’, както и **Бьоджеков* (вж.).

Ваденлиев(а) – 1927 г., **4** (2 ж, 2 м); **СЗ** 4: Пл 4. То е от ЖИТИ **ваденлия*, образувано с наст. *-лия* от СелИ *Вадин* (Горни Вадин, Вц), чиято основа е с по-ниско учленение на неакцентираното **и* (> *е*). То е паралелно на регулярно образуваното ФИ *Вадински*, а покрай двете формации се среща на СЗ и трета, *Вадинянов*, характерна за влашкото население [Селимски 2006: 85].

Девенджиев(а) – 1904 г., **8** (3 ж, 5 м); **ЮИ** 3: Сл 1, Яб 2; **ЮЗ** 5: Пд 1, Сфг 4. С делабиализация (*дьо-* > *де-*) от тур. *dövenci* ‘който прави дикани’, с наст. *-ci* от *döven*,

düven ‘диканя’, а и с по-ниска артикулация на гласната във втората сричка **u* (> *e*), срв. *Дивинджиев* (вж.), от *Дювенджиев* (вж.).

Делишменов(а) – 1925 г., **17** (12 ж, 5 м); **ЮИ** 16: Бс 16; **ЮЗ** 1: Сфг 1. От прозвище според душевни особености, обосновавано от диал. *делишимен* ‘лудетина’ (Копривец, Б), заето от тур. *delişmen* ‘разглезен, налудничав, полусмахнат, откачен’, производно от *deli* ‘буен, палав’ [БЕР 1: 337], ‘силен, пьргав, строен’ (в *Güncel Türkçe Sözlük*, както допълва рец.).

Денерджиев – 1928 г., **1** (1 м); **ЮИ** 1: СтЗ 1. То е на базата на етнографски термин **денерджия*, от тур. *dünürücü* ‘стройник, съгледник, сватовник’, с делабиализация (**дюню-* > **дини-*) и с по-ниска артикулация на гласната в двете срички (**дини-* > *дене-*), за който срв. родопското *дюнержия* ‘годежар’ [Стойчев 1983: 300].

Денехчиев(а) – 1923 г., **8** (2 ж, 6 м); **ЮЗ** 8: Пз 8. То се основава върху деятелно название според занятие **денехчия*, застъпващо тур. *değnekçi* ‘надзорник на еснафите лодкари, колари, преносвачи и др., които се занимават с превоз и пренос’, което е образувано с наст. *-çi* (> бълг. *-чия*) от основата *değnek* ‘1. тояга, пръчка (за биене). 2. бой с тояга’. За звуковата форма е характерно нулево застъпване на тур. *ğ* и частично – по начин на учленение – разподобяване на консонантната група **кч* (> *кч*).

Денкчиев(а) – 1910 г., **14** (7 ж, 7 м); **ЮЗ** 14: Пд 14. То е с по-ниска артикулация на **u* (> *e*) в позиция пред ударението вм. отбелязаното в същия ареал *Динкчиев* (вж.).

Джаралиев(а) – 1907 г., **3** (1 ж, 2 м); **СЗ** 2: Лч 2; **ЮЗ** 1: Сфг 1. То е от същото *джаралия* ‘ранен, с рана’, с преглас на гласнатата **e* (**дже-* > *джа-*) от ар.-тур. *cerihali* със същото значение, което е залегнало в основата и на *Джералиев* (вж.).

Джаралийски(а) – 1901 г., **46** (26 ж, 20 м); **СИ** 1: Рс 1; **СЗ** 42: Лч 41, Пл 1; **ЮЗ** 3: Сфг 3. Според Илчев 164, Врабево (Тр), Тр, „от диал. *джаралия* ‘който има рана’ (от тур. *yaralı*)”, възприето и приложено и у Ковачев [1999: 25]. Според мене това обяснение се нуждае от съществена поправка. От тур. *yaralı* е бълг. *яралия*, обосноваващо ФИ *Яралиев* (вж.). А *джаралия* ‘ранен, с рана’ е „от тур. *cerihali* също, произв. от *ceriha* ‘рана’, заето от араб.” [БЕР 1: 357]. Срв. *Джералиев* (вж.).

Джаралиски(а) – 1925 г., **2** (1 ж, 1 м); **СЗ** 2: Лч 2. То е с диалектна контракция (**ий* > *и*) от *Джаралийски* (вж.).

Джарджиев – 1924 г., **1** (1 м); **ЮЗ** 1: Сфг 1. Основава се върху название според занятие **джарджия*, от тур. *carci* ‘глашатай’. За значението срв. *Телалов* [Илчев 1969: 480].

Джебеджиев(а) – 1923 г., **11** (5 ж, 6 м); **ЮИ** 7: Кж 6, Хс 1; **СИ** 4: Сс 4. То се базира върху название според занятие **джебеджия*, с наст. *-джия* от *джебё* „нар. поет. остар. ‘броня’” [БЕР 1: 358], срв. тур. ист. *cebeci* ‘еничарски оръжейник’.

Джебелиев(а) – 1958 г., **3** (2 ж, 1 м); **ЮИ** 3: Хс 3. То е от название според занятие **джебелия*, от тур. ист. *cebeli* ‘кавалерист в броня’, или образувано с наст. *-лия* от *джебё* ‘(нар. поет. остар.) броня’ [БЕР 1: 358], за което срв. и *Джебеджиев* (вж.). Възможно е извеждане и от ЖитИ *джебеллия*, остар. диал. ‘планинец’, от тур. *cebelli* [БЕР 1: 358].

Джевелиев(а) – 1909 г., **23** (12 ж, 11 м); **ЮИ** 23: Бс 23. Илчев 164, Бс, не се опитва да го тълкува. Възможно е извеждане от ЖитИ **джевеллия*, което е образувано с наст. *-лия* от СелИ като *Дживел*, старо име на Никола Козлево (Ш), с по-ниска артикулация на неакцентираното **u* (> *e*) или асимилация (**u* – *e* > *e* – *e*).

Джеракаров(а) – 1924 г., **4** (3 ж, 1 м); **ЮЗ** 4: Сфг 2, Сф 2. То се основава се върху прозвище според занятие **джеракар*, от тур. **cerrahkār*, за което срв. макед. *ѓеракар*, от ар.-тур. *cerrah* и перс. *kār* [Јашар-Настева 1988: 37]. За плеонастичния характер на суфиксоида *-кар* (от перс. *kārdān* ‘правя’), с който е разширена основата **джерар*,

вявяща се в безсуфиксното ФИ *Джера* и – от него – *Джераев* и др. [Селимски 2003: 44–45 / 2007: 75–76, 78]. Срв. синонимното родоп. *джерахчийѐ* ‘народен лечител на счупени кости’ [Стойчев 1983: 300], с плеонастичен суф. *-чия*, добавен към основното *джерàх*, от ар.-тур. *cerrah*.

Джералиев(а) – 1946 г., 7 (3 ж, 4 м); ЮЗ 7: Пд 7. То е с диал. преглас на **a* (> *e*) в позиция след *дж* от *Джаралиев* (вж.).

Джерджиева – 1941 г., 1 (1 ж); СИ 1: Тщ 1. То се основава върху деятелното название тур. *cerci* ‘събирач на дарове по време на Рамазана’, срв. старото СелИ *Джерджии*, днешно Билярци (Ш). За друго тълкуване свр. *Джирджиев* (вж.).

Джерекаров(а) – 1899 г., 133 (62 ж, 71 м); ЮИ 3: СтЗ 3; СИ 1: Дч 1; СЗ 2: Вд 1, Пл 1; ЮЗ 127: Пк 34, См 1, Сфг 91, Сф 1. Според Илчев 165, Т, 1893, 1917, *Джерекàров* (и *Джерекàрски*), е „от диал. **джерекàр* ‘който джерека (говори шумно и кресливо)’”, каквото не е документирано. А според нас то е съвсем друго – с уподобяване на гласната на втората сричка по гласната на началната (*e – *a > e – e*), т. е., вместо *Джеракаров* (вж.).

Джирджиев – 1920 г., 1 (1 м); ЮЗ 1: Сфг 1. То би могло да бъде от деятелно название според занятие, от тур. *ciğerci* ‘продавач на агнешки дроб и т. п.’, ако не е с редукция на **e* (> *u*) от *Джерджиев*- (вж.).

Дивинджиев(а) – 1910 г., 2 (1 ж, 1 м); СИ 2: Дч 2. То е с делабиализация на гласната в първата сричка (**’у/*ю > u*) и редукция във втората (**e > u*) от *Дювенджиев* (вж.). Срв. *Девенджиев* (вж.).

†**Дилимов**, липсващо в КА, Илчев 171, СтЗ, не коментира [† показва, че документ. у Илчев име е излязло от употреба – липсва в КА]. То е от прозвище **Дилим(а)*, с делабиализация (**d’у/дю- > ди-*) от *дюлюм* ‘мяра за земя / повърхност – уврат, погон, вретѐн’ [Геров 1: 394; Младенов 1951: 633], *д’ул’ум* в Съчанли (Гюмюрдж.) [Бояджиев 1971: 25], с дисимиляция (**н – м > л – м*) от *дюнюм*, а то – с редукция (**дьо- > дю-*) от **дьонюм* (Геров 6: 99, s.v. дйонум), от тур. *dönüm*, което е от глагола *dönmek* ‘връщам се, завръщам се’. Бълг. *дюлюм/ д’ул’ум* може и да е направо от тур. диал. *döliim*, отбел. според рец. в *Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü*. А предполагаемото основно **Дилим(а)* ще е вместо производното **дилимджия* (< *дюлюмджия*), пренос по метонимия, та *Дилимов* (< **Дюлюмов*) е синонимно на *Дюлюмджиев*, „от диал. *дюлюмджия* ‘който се пазари да работи на дюлюм, на декар, а не на надница’ (от тур. *dönüm*)” [Илчев 1969: 191]. А относно пренасянето на значението срв. *Драмаджиков* (вж.).

Динкчиев – 1939 г., 1 (1 м); ЮЗ 1: Пд 1. То се базира върху деятелно име **динкчия*, което е образувано с наст. *-чия* от *динк* ‘мелница за ориз, смрадлика, барут и др.’ (ЮЗ), заето от тур. диал. *dink* също [БЕР 1: 393]. Мотивиращото **динкчия* може да означава и ‘тепавичар’, за което срв. тур. прреч. *dink* ‘тепавица’ [АкТБР 350].

Диянжиева – 1953 г., 1 (1 ж); СИ 1: Дч 1. Тази единична форма е от деятелно име с наст. *-джия* (> *-жия*), но с не съвсем ясна основа. Би могло да бъде от същото турско *düğün* ‘сватба’, както *Дюгюнджиева* (вж.), с преход на тур. *ğ* в глайд *й* и делабиализация на гласните *düğün* (> **diin*), последвана от по-ниско и широко учленяване на гласната от втората сричка **i* (> *e*) в позиция пред акцента, както при *Дюхенджиев* (вж.), а впоследствие – и на гласната *e* като *ä* (> *я*).

Доварджиев(а) – 1910 г., 9 (5 ж, 4 м); ЮЗ 9: См 9. То е от деятелно название според занятие **доварджия*, образувано с наст. *-джия* от *довàр* ‘каменна стена’ или заето от тур. *divarci* ‘зидар’, с по-ниско и широко учленяване на **у* като *о* или хиперкор. *о* вм. **у*.

Доварджиева – 1976 г., **1** (1 ж); **ЮЗ** 1: См 1. То е с опростено *дж (> ж) в м. *Доварджиев* (вж.).

Довърджиев(а) – 1942 г., **10** (4 ж, 6 м); **ЮЗ** 10: Пд 1, См 9. То е с редукция на *а (> ъ) от *Доварджиев* (вж.).

Довържиев(а) – 1938 г., **8** (5 ж, 3 м); **ЮЗ** 8: См 8. То е с опростено *дж (> ж) и редуцирано *а (> ъ) в м. *Довърджиев* (вж.).

Драмаджиков – 1950 г., **1** (1 м); **ЮЗ** 1: Пд 1. Илчев 183, Сопот, не го коментира. То ще е от прозвище на базата на *драмаджик, образувано с с умалителна наст. (тур.) -джик от *драма, сродно с драм, а представляващо деплурализирана форма от драми, което е за мн. ч., или, както се допуска в БЕР [1: 420], „съб[ирателно]”, или – най-после – от дрѧхма, с диалектно изпускане на х. За значението срв. *Драмлиев*, „от прякор *Драмлията*, ‘1. който мери на драма нещо, което изобщо не се мери на тегло [...]’ [Илчев 1969: 183].

Дювенджиев(а) – 1915 г., **8** (4 ж, 4 м); **СИ** 8: Вн 2, Ш 6. То е от деятелно име според занятие *дювенджия (от тур. *düvençi*), образувано с наст. -ci (> -джия) от тур. *düven*, *döven* ‘диканя’, известно и като заемка д’уён ‘диканя’ в Съчанли (Гюмюрдж.) [Младенов 1936: 126], *дюёнъ* в Манастир, Гюмюрдж. [БЕР 1: 468]. Относно значението срв. *Диканаров* [Илчев 1969: 171].

Дюгюнджиева – 1960 г., **1** (1 ж); **ЮИ** 1: Кж 1. То е от деятелно име с наст. -джия от основа тур. *düğün* ‘1. сватба. 2. веселие по случай обрязване у мохамеданите’, показващо застъпване на тур. ğ с бълг. г. Срв. *Диянжиева* (вж.).

Дюлюшменов(а) – 1908 г., **5** (3 ж, 2 м); **СИ** 5: ВТ 5. Илчев 191, ВТ, не го коментира. То е с редукция на *е (> и) и лабиализация на *и (> ’у/ю) от *Делишменов* (вж.).

Дюнджиев(а) – 1938 г., **3** (1 ж, 2 м); **СИ** 3: Сс 3. То е от същото деятелно име, както и *Дюгюнджиева* (вж.), образувано с наст. -ci (> -джия) от (тур.) *düğün* ‘1. сватба. 2. веселие [...]’, но с елизия или нулева субституция на тур. *ğ и контракция (*üğü > üü > ü), та основата се съкращава с цяла сричка: *düğün* (> *dün).

Дюхенджиев – 1950 г., **1** (1 м); **ЮЗ** 1: Сфг 1. И при тази формация има причини за двоумение. Може да се излиза от същото тур. *düğün* ‘1. сватба. 2. веселие [...]’, както при *Дюгюнджиева* (вж.), но с бълг. х като субституция на тур. *ğ, както в *дах* ‘планина’, за тур. *dağ* [БЕР 1: 322] и делабиализация на второто ü (*üğü > *ühi), след което гласната i (от ü) се учленява при по-широк челюстен ъгъл (*i > e) в позиция пред ударението, като някои от тези промени са протичали на смесена турско-българска езикова почва. Възможно е също така в основата на предполагаемото деятелно име да е залегнала съвсем друга турска дума, а именно *düven* ‘диканя’. Срв. по този повод фонетичния вариант на тая заемка *дюёнъ* ‘диканя’ (Манастир, Гюмюрджинско), получен поради изпадане на в между гласни според особеностите на говора [БЕР 1: 468]. При тая втора възможност ФИ *Дюхенджиев* би съответствало по значение на ФИ *Диканаров* [Илчев 1969: 171]. В краен случай основното *дюхен- може да се свързва с тур. диал. *düğen*, вар. на *dükân* ‘магазин’, както подсказва рец.

Екизов(а) – 1896 г., **20** (10 ж, 10 м); **СИ** 4: Ш 4; **ЮЗ** 16: Кд 3, Пк 1, См 7, Сфг 3, Сф 2. То е с правописно свръхстарателно е (в м. *и) от *Икизов* (вж.).

Елекчиев(а) – 1923 г., **13** (3 ж, 10 м); **ЮИ** 13: Хс 2, Яб 11. Макар че е доста забележително формалното му съвпадение с отбелязаното в Риш (Пс) *елекчия* ‘общ работник в керемидарница’, „от тур. *aylıkçi* ‘работник с месечна заплата’” [БЕР 1: 490], за предпочитание все пак е деятелното название според професионално занятие тур. *elekçi* ‘който изработва или продава сита и решета’, образувано с наст. -çi от *elek* ‘сито, решето’. Относно значението срв. ФИ *Решетаров* [Илчев 1969: 424].

+**Жерай**, липсващо в КА и у Илчев, се среща в гр. Варна (носител: Даниел Г. *Жерай*, жк Вл. Варненчик). То е без наст. *-ов*, не е оформено като фамилно име, а е идентично с разгледаното на друго място – също без наст. *-ов* в словообразователния му състав – ФИ *Джерà*, на базата на диал. *джерàх* ‘народен хирург’, с апокопа на краесловното *-х*, от ар.-тур. *cerrah* ‘хирург’, залегнало в основата на още няколко варианта на тази фамилия [Селимски 2003: 44/2007: 75].

Журавлиева – 1923 г., **1** (1 ж); **СИ** 1: ВТ 1. Отбелязано е в с. Росно (Е), а е вариант – с вмъкнато (сврѣхстарателно) *в* – на фам. *Журалиев* (вж.).

Журакова – 1954 г., **1** (1 ж); **ЮЗ** 1: Пз 1. То е от диал. *журàк*, което в Кутела и Виево (См) е отбелязано със значение ‘лекарство, цар’, „вероятно от *джерàх*” [БЕР 1: 560]. В този случай трябва да се излиза от значението ‘народен хирург’ на изходното *джерàх*, от ар.-тур. *cerrah* [БЕР 1: 360]. Освен *Джарахов* и *Джерахов* [Илчев 1969: 164, 165], се срещат още няколко променени облика от същата основа, от които до интересувашото ни тук *Жураков* най-близко стои *Джурахов* [Селимски 2003: 44 сл./2007: 75–76, 78].

Журалиев – 1917 г., **1** (1 м); **СИ** 1: ВТ 1. Илчев 206, Росно (Е), не се и опитва да го анализира. То е с опростено начално **дж* (> *ж*) от вариант като *Джсералиев* (вж.), от който се отдалечава поради настъпила редукция на гласната **е* (> **и*) и лабиализация **и* (> *у*) в позиция след *дж/ч*.

Икизов(а) – 1909 г., **17** (7 ж, 10 м); **ЮИ** 7: Бс 4, Хс 3; **СИ** 9: Рз 7, Рс 1, Ш 1; **ЮЗ** 1: Сфг 1. То е от прозвище на базата на тур. *ikiz* ‘близък’, за което в БЕР 2 няма данни да е заето като нарицателно название, срв. обаче родопското *икйзе* мн. ч. ‘близнаци’ [Стойчев 1983: 307].

Имреоров(а) – 1931 г., **16** (7 ж, 9 м); **ЮЗ** 16: Пд 12, Сфг 4. То е с по-ниско учленение на **и* (> *е*) в позиция пред ударението или с хиперкоректен правопис от *Имриоров(а)* (вж.).

Имриоров(а) – 1908 г., **8** (6 ж, 2 м); **ЮЗ** 8: Пд 8. То е от название според занятие, обосновавано от изменено тур. *imrahor, mirahor* ‘царски коняр’ [вж. БЕР 2: 74, s. v. *имрихор*].

Кавааджиева – 1950 г., **1** (1 ж); **ЮИ** 1: Хс 1. То вероятно е от прозвище според занятие, дооформено с плеонастичен суф. *-джия*, прибавен към основното **кава̀й* (< **кавах* < *кава̀ф*) ‘(остар.) търговец на обуща’, субституиращо тур. *kavaf*, заето и в другите балкански езици [БЕР 2: 123], което обосновава и ФИ *Каваев* (вж.). Относно плеонастичната употреба на суф. *-джия/-чия*, срв. *мутафчия* (// *мутаф*).

Каваджиев(а) – 1918 г., **10** (9 ж, 1 м); **ЮИ** 2: Бс 1, Хс 1; **СИ** 1: Рс 1; **ЮЗ** 7: Пд 3, См 3, Сфг 1. Илчев 229, Друган (Рм), го извежда „от диал. *каваджия* ‘кафеджия’”. Колкото и да не изглежда неправилно това обяснение, струва ми се много по-вероятно тая фамилия да се основава на друго деятелно название според занятие, в състава на което наст. *-джия* е с плеонастична употреба – прибавена към готовата основа **кава̀* (< **кавах* < *кава̀ф*) ‘(остар.) търговец на обуща’, от тур. *kavaf*, мотивиращо и ФИ *Каваев* (вж.), срв. *Кавааджиева* (вж.).

Каваев(а) – 1912 г., **38** (16 ж, 22 м); **СИ** 38: Вн 17, ВТ 3, Гб 3, Ш 15. Илчев 229 го отбелязва в Тщ, 1893, Рс, Ш, но не се опитва да го тълкува. То е от прозвище според занятие **кава̀* /**кава̀й*/**кава̀й* (< **кавах* < *кава̀ф*) ‘(остар.) търговец на обуща’, от тур. *kavaf*, заето и в другите балкански езици [БЕР 2: 123]. Срв. отбелязаното в Рс (1842) прозвище **Кавафин*, в съчетанието „от Димитра *кавафину*” [Szymański 1991/2003: 148], и – от същия период – в Календар 1840 (с. 111), където сред „родолюбивите въ Плоещъ” е вписан и „г. Феодоръ *кавафъ* отъ Сли[вень]”. Може би от същото потекло е и макед. ФИ *Каваев*, както и *Каваевски*, *Каваески*, *Кавая* и др. подобни, в чиято основа

се подозира: 1) неотбелязано у Станковска 1992 макед. ЛИ *Кавај*, тълкувано като заето от грц. ЛИ Κάβαλον (необяснено откъм значение, а и едва ли реално), или като домашно, образувано с наст. *-aj* от стб. *кава*, *кавъка* ‘чавка’, също така неправдоподобно; 2) прякор *Каваја* от МИ *Каваја* в Албания [РПМ 1: 553–554]. Срв. *Кавааджиев* (вж.), *Каваджиев* (вж.), *Каваджиков* (вж.).

Кавазов(а) – 1902 г., **305** (156 ж, 149 м); **ЮИ** 81: Бс 3, Кж 68, СтЗ 3, Хс 7; **СИ** 12: Рс 10, Дч 2; **СЗ** 1: Пл 1; **ЮЗ** 211: Бл 73, Пз 1, Пд 59, См 64, Сфг 14. То е от прозвище според занятие, от тур. *kavas* ‘остар. униформен прислужник при легациите и консулствата; гавазин’ [срв. БЕР 2: 120], с озвучаване на изгласа, както напр. *адрес* – *адреса*. Срв. *Гавазов* [Илчев 1969: 122].

Карапчелиев – 1937 г., **1** (1 м); **ЮЗ** 1: Сфг 1. То се базира върху ЖитИ с наст. *-лия* от СелИ *Карапча*, старото име (до 1934 г.) на Маломир (Яб), на Стоян-Заимово (Ч) и (до 1942 г.) на Крапец (Дч), смятано за турски фонетичен облик на *Крапец* [Заимов 2012, 2: 64, s.v. Карапчанска река; срв. Миков 1943: 95], с преглас **-ча* > *-че*.

Каръмски(а) – 1926 г., **9** (4 ж, 5 м); **СИ** 9: Вн 9. Основава се върху относителното прилагателно *каръмски* за означаване на местопроизход, образувано с наст. *-ски* от основата *Каръм*, представляващо фонетична субституция – с хиперкоректно *a* в първата сричка за **ъ* – на турския изговор (*къръм*) на МИ *Крим* [БЕР 3: 226]. Относно значението срв. ФИ *Кримски* [у Илчев 1969: 278].

Келефов – 1957 г., **1** (1 м); **СЗ** 1: Лч 1. От прозвище според външен вид (облекло), на базата на диал. (См.) *келѐф* ‘мъжка шапка от плъст’ [БЕР 2: 362, s.v. *килеф*], от пер.-тур. *külâh*. Срв. *Кюляков* (вж.).

Келефчиев(а) – 1927 г., **8** (5 ж, 3 м); **ЮЗ** 8: Пд 7, См 1. То е от агентивното диал. название **келефчия* ‘шапкар; майстор/продавач на кюляфи’, образувано с наст. *-чия* от основа *келѐф* ‘мъжка шапка от плъст’ (См.), срв. (също от Родопите) *килѐф* ‘остра плетена или шита шапка от аба’, прен. ‘измама’, *киляф* ‘(разг.) измама, примка’, все варианти на по-разпространеното *кюляф* [БЕР 2: 362, s.v. *килеф*], заето от пер.-тур. *külâh* ‘старинна шапка с конична форма’ [БЕР 3: 250]. Срв. *Кюляфчиев* (вж.).

Килѐфска – 1917 г., **1** (1 ж); **СЗ** 1: Пл 1. От прозвище според външния вид (облекло), на базата на един от вариантите на *кюляф*, заето от пер.-тур. *külâh* ‘старинна шапка с конична форма’ [БЕР 3: 250], за което срв. *Келефов* (вж.), *Килевски* (вж.), *Кюляков* (вж.) и др.

Килюмов – 1903 г., **3** (3 м); **ЮЗ** 3: Бл 1, Пз 1, Сфг 1. От пр на базата на диал. **килюм* ‘кирка, копач’, с делабиализация на гласната от първата сричка (**кю* > *ки*) ‘кирка, копач’ от форма като *кюлюм* [вж. ЕтнБг 2: 15], което, както и вариантите *кюлүм* и *килүм*, се извежда „чрез тур. *külünk* също от перс. *kulung* също” [БЕР 3: 250], от чийто състав е отпаднала крайната съгласна (**-нк* > *-н*), а оказалата се в краесловие съгласна *-н* е била заменена от *-м*, за което срв. и *килюмк* [БЕР 2: 365].

Килюнова – 1919 г., **1** (1 ж); **ЮЗ** 1: См 1. То е с промяна на краесловното **м* (> *н*) на същото обосноваващо **килюм* ‘кирка, копач’, както при *Килюмов* (вж.).

Киявков(а) – 1958 г., **9** (4 ж, 5 м); **ЮЗ** 9: Пз 2, См 7. С делабиализация на гласната в първата сричка **к’у* (> *ки*) от *Кюлявков*, което Илчев [1969: 293], Кд, правилно извежда „от прякор *Кюлявко* ‘който носи кюляф’ (пер.-тур. *külâh* ‘островърха шапка’)”.

Киявов(а) – 1903 г., **4** (2 ж, 2 м); **ЮИ** 4: СтЗ 4. Със застъпване на **ф* от изгласа на обосноваващото *киляф* с *в*, както *Кияфов* (вж.).

Киявски(а) – 1923 г., **5** (2 ж, 3 м); **СЗ** 5: Пл 5. С хиперкоректно правописно *в* от *Кияфски* (вж.).

Килякова – 1950 г., **1** (1 ж); **ЮЗ** 1: Сфг 1. С делабиализирана гласна от първата сричка (*кю > ки) от *Кюляков* (вж.).

Киляфов(а) – 1934 г., **6** (2 ж, 4 м); **ЮЗ** 6: См 6. От прозвище според външния вид, на базата на *киляф* [БЕР 2: 365], с делабиализация на гласната в първата сричка (*кю > ки) от *кюляф*, заето от пер.-тур. *külâh* ‘старинна шапка с конична форма’ [БЕР 3: 250], за което срв. *Келефов* (вж.), *Килевски* (вж.), *Кюляков* (вж.) и др.

Киляфски(а) – 1947 г., **4** (2 ж, 2 м); **СЗ** 4: Пл 4. С наст. -ски вм. -ов, от същия произход и първоначално значение, както *Киляфов* (вж.).

Койджиева – 1953 г., **1** (1 ж); **ЮЗ** 1: Сфг 1. То е с елизия на *у (*йу > й) в позиция пред акцентирана сричка от *Кюджиев* (вж.).

Кюджиев(а) – 1900 г., **3** (1 ж, 2 м); **ЮЗ** 3: Бл 1, Сфг 2. То е с хиперкоректно о в началната сричка от *Кюджиев* (вж.).

Кюджийска – 1971 г., **1** (1 ж); **ЮЗ** 1: Бл 1. То е с наст. -ски, паралелно на *Кюджиев* (вж.).

Кояджийски – 1957 г., **1** (1 м); **СИ** 1: Тщ 1. То е може би от същото название на лице според професия, както и *Кюджиев* (вж.), с делабиализация на у (тур. *куиси* > *куйиджй), последвана от по-ниска и разширена артикулация на *у (> о) и *и (> е > йа/я) в позиция пред ударението: *куйиджй (> *койеджй > *коййджй) > *кояджйя.

Кюджиева – 1975 г., **1** (1 ж); **СИ** 1: ВТ 1. То е от название според занятие, известно и като лексикална заемка *кюджй* диал. ‘рудар’ [БЕР 3: 177], от тур. *куиси* ‘майстор на кладенци; работник, който копае шахти’, образувано с наст. -си от *куи* ‘яма, кладенец’, също заето като *кувйя* и *куйя* [БЕР 3: 74, 81].

Кюджуклиев(а) – 1911 г., **7** (4 ж, 3 м); **СИ** 7: Вн 7. То е от ЖитИ с наст. -лия от СелИ *Кюджук*, старо (до 1942 г.) име на Дебрене (Дч).

Кюлевчиев(а) – 1892 г., **114** (50 ж, 64 м); **ЮИ** 5: Бс 5; **СЗ** 1: Вд 1; **ЮЗ** 108: Бл 3, Пд 1, См 102, Сфг 2. От деятелно име според занятие *кюлевчйя, с наст. -чйя от *кюлев, *кюлѐф* ‘пльстена вълнена шапка’ (Родопите), от *кюляф*, с диалектен преглас а > е след мека съгласна [БЕР 3: 249] и правописно свръхстарателно в. Срв. по-правилното *Кюлефчиев* (вж.), *Кюляфчиев* (вж.).

Кюлекчиева – 1976 г., **1** (1 ж); **ЮИ** 1: Кж 1. Вм. *Кюлехчиев* (вж.), с диалектно застъпване на *х с к, както при *Кюляков* (вж.).

Кюлефчиев(а) – 1924 г., **15** (10 ж, 5 м); **ЮИ** 2: СтЗ 2; **ЮЗ** 13: См 13. С диалектен преглас на *а (> е) в позиция след мека съгласна вм. *Кюляфчиев* (вж.).

Кюлехчиев(а) – 1935 г., **2** (1 ж, 1 м); **ЮЗ** 2: См 2. С диалектен преглас а > е след мека съгласна вм. по-правилното от това гледище *Кюляфчиев* (вж.).

Кюливчиев(а) – 1933 г., **2** (1 ж, 1 м); **ЮЗ** 2: См 2. С редукция *е > и на гласната от втората сричка и правописно хиперкоректно в вм. ф от *Кюлефчиев* (вж.).

Кюлумов(а) – 1898 г., **88** (44 ж, 44 м); **ЮИ** 1: Кж 1; **ЮЗ** 87: Кд 1, Пк 41, Сфг 34, Сф 11. Илчев 293, Ярлово (Ск), Ресен (Македония), не го тълкува. То е с депалатализация на л’ (> л) вм. *Кюлюмов* (вж.), както в *кюмур* вм. *кюмур*.

Кюлумски(а) – 1913 г., **13** (6 ж, 7 м); **ЮЗ** 13: Бл 1, Кд 3, Пк 2, Сфг 7. То е паралелно на *Кюлюмов* (вж.), с наст. -ски вм. -ов.

Кюлюмова – 1931 г., **1** (1 ж); **ЮЗ** 1: Пд 1. От диал. *кюлюмк, за което срв. *килюмк* и *кюлюм*, от тур. *külünk* ‘кирка, копач’ [БЕР 2: 365; 3: 250].

Кюлюмов(а) – 1896 г., **173** (92 ж, 81 м); **ЮИ** 3: СтЗ 3; **СИ** 31: Рз 8, Тщ 1, Ш 22; **ЮЗ** 139: Бл 5, Пз 60, Пд 26, См 2, Сфг 45, Сф 1. Илчев, 293, Ксанти, 1917, счита „разновидност на *Кюлюмов*”, което обаче не тълкува. Заимов [1988: 286] го извежда „от *кюлюм* ‘жалък, дрипав’, което не документира, като предлага замяна с „Жалков, Жалов и Сироманов”. Според БЕР [3: 250], Гц, е от омонимното диал. *кюлюм* ‘килим’, ‘черга’,

за част от ареала може би не без основание. Трябва обаче да се изхожда преди всичко от диал. *кюлюм, за което срв. идентичните кюлүм и килүм ‘кирка, копач’, от пер.-тур. *külünk* също [БЕР 3: 250]. По аналогичен начин и макед. ФИ *Кулумов* се извежда от прозвище *Кулум*, на базата на *кулум*, от тур. *külünk* ‘малък топуз’ [РПМ 2: 623]. Срв. *Кюлюмова* (вж.).

Кюлюмски(а) – 1914 г., 2 (1 ж, 1 м); ЮЗ 2: Бл 2. Паралелно на *Кюлюмов* (вж.), с наст. -ски вм. -ов.

Кюлюнков(а) – 1908 г., 27 (13 ж, 14 м); ЮИ 4: Хс 4; ЮЗ 23: Пд 21, См 2. От прозвище на базата на *кюлюнк*, по-точно, отколкото вариантите *килум*, *килюнк* и *кюлум*, субституиращо тур. *külünk* ‘кирка, копач’ [БЕР 2: 365; 3: 250].

Кюлявски(а) – 1916 г., 5 (1 ж, 4 м); ЮЗ 5: Кд 3, Сфг 2. От прозвище според външен вид, на базата на *кюляф*, от пер.-тур. *külâh* ‘старинна шапка с конична форма’ [БЕР 3: 250], с правописно хиперкор. в вм. *ф*, както *Кюлявски* (вж.), което е с делабиализирана гласна (’у/ю > и) в началната сричка.

Кюлявчев – 1929 г., 1 (1 м); ЮЗ 1: См 1. С хиперкор. в вм. *ф* от прозвище **Кюляфчо* ‘който носи кюляф’, което е от пер.-тур. *külâh* ‘старинна шапка с конична форма’ [БЕР 3: 250].

Кюлявчиева – 1932 г., 1 (1 ж); ЮЗ 1: См 1. С хиперкоректно правописно в (< **ф*) вм. *Кюляфчиев* (вж.).

Кюляков, липсващо в КА, Илчев 293, Ш, не тълкува. То е от прозвище на базата на *кюлях* ‘вид островърха шапка’, заето от пер.-тур. *külâh* ‘старинна шапка с конична форма’ [БЕР 3: 250], чието изгласно *х* (за тур. *h*) е субституирано с *к*, както в макед. *акмак*, *карчлик*, *Каџи* от тур. *ahtak*, *harçlık*, *hacı* и др. [Јашар-Настева 2001: 189]. За безуфиксния характер на основната формация срв. *Калпаков*, ‘от *калпак*’ [Илчев 1969: 235]. Срв. *Келефов* (вж.), *Кюляфчиев* (вж.).

Кюляфчиев(а) – 1927 г., 3 (1 ж, 2 м); ЮИ 2: Кж 2; ЮЗ 1: См 1. То е от агентивно название според занятие *кюляфчѝя*, образувано с наст. -чия от *кюляф* ‘островърха шапка, шита или плетена’, ‘сплескана вълна, направена на калпак’, което е със субституция на **х* (> *ф*) от *кюлях*, заето от пер.-тур. *külâh* ‘старинна шапка с конична форма’ [БЕР 3: 250]. Би могло да се изхожда и от преносното значение ‘хитрец, измамник’ на тур. *külâhçı*, срв. тур. *külâh etmek* ‘измамвам’ (букв. ‘правя шапка’).

Печелеев(а) – 1910 г., 18 (9 ж, 9 м); ЮЗ 18: Пд 18. То вероятно е с хиперкоректно *ее-* (вм. *-ие-) при акцентирана първа сричка (**Печелеев*) вм. *Печелиев* (вж.).

Печелиев – 1940 г., 1 (1 м); СИ 1: Гб 1. То е от прозвище на базата на нариц. **печелия* (от тур. *peçeli* ‘забулен, замаскиран’) или образувано на българска почва с наст. -лия от *пече* ‘було пред лицето на туркините’, от тур. *peçe* също, заето и в арум. *peçe* [БЕР 5: 213].

Печелийска – 1981 г., 1 (1 ж); СЗ 1: Мт 1. То е с наст. -ски, паралелно на *Печелиев* (вж.).

Пиликчиев(а) – 1922 г., 2 (1 ж, 1 м); СИ 2: Тщ 2. То може да е от прозвище според занятие **пеликчѝя*, с частично – по място на учленяване – разподобяване (*тч* > *кч*) от тур. **pelitçi* ‘който събира жельди’, с наст. -чи от *pelit* ‘жельд’, от което е блг. *пелит*, *пилит* (БЕР 5: 239), или **пеликчѝя*, също с консонантна частична – по място на учленяване – дисимиляция (*чч* > *кч*) от тур. **piliççi* ‘пилчар’, образувано с наст. -чи от *piliç* ‘пиленце’. Или от тур. диал. *pilik* ‘вид съд, стомна; гьска’, отбел. в *Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü* според рецензента.

Тонозлиев(а) – 1890 г., **68** (34 ж, 34 м); **ЮИ** 63: Бс 56, Хс 7; **СЗ** 3: Пл 3; Чужб 2. С гласна *о* във втората сричка вм. гласната *у с по-ниско учленяване или с хиперкоректно правописно *о* вм. у от *Тонузлиев* (вж.).

Тонузлиев(а) – 1929 г., **5** (2 ж, 3 м); **ЮИ** 3: Бс 3; **ЮЗ** 2: Сфг 2. Илчев 489, Бс., Пм. и Пд, извежда ФИ *Тòнузлиев* „от гр.-тур. *tonozlu* ‘сводест’”, с наст. *-lu* от гр.-тур. *tonoz* ‘свод’. Обаче при това тълкуване не е ясна мотивацията, няма семантично паралелно име. По-вероятно е да се базира върху жителско название на турска почва, образувано с наст. (тур.) *-lu* от турското название на Тунис, т.е. *Tunus*, а **тонузлия* (от тур. *tunuslu*) би било с гласна *о* в първата сричка вм. *у с по-ниска артикулация или с правописно хиперкор. *о* (< *у) и озвучаване на **сл* (> *зл*), както в *бургазлия* (от *Бургас*), в което трябва да се подозира гръцко посредничество. Срв. *Тунузов* (вж.).

Тонузова – 1908 г., **4** (4 ж); **ЮИ** 1: Сл 1; **СИ** 2: Вн 1, Ш 1; **ЮЗ** 1: Сфг 1. Вероятно съкратен – без суфикс *лия* – облик вм. *Тонузлиев* (вж.), срв. *Тунузов* (вж.).

Тунузов – 1942 г., **1** (1 м); **ЮЗ** 1: Сфг 1. Може би съкратено вм. **Тонузлиев*, за което срв. *Тонузлиев* (вж.).

Яверов(а) – 1900 г., **25** (14 ж, 11 м); **СИ** 2: Вн 1, Рс 1; **СЗ** 2: Пл 2; **ЮЗ** 21: Кд 20, Пз 1. Илчев 568 го отбелязва в Дп, 1917, Пк, но не тълкува. То е на базата на прозвище според занятие *явèр, явèр(ин)* ‘помощник, адютант’ (ПРОДД 586), от тур. *yaver*, заето от перс. *yāwer* ‘помагач’ [Škaljić 1966: 365]. Възможно е също така, поне при част от случаите, в основата му да е залегнало тур. ЛИ *Явер/Yaver*, от същото нарицателно пер.-тур. *yaver* ‘помощник, адютант’ [Smailović 1977: 306; Тахир 2004: 128].

Яйлиев – 1932 г., **1** (1 м); **ЮИ** 1: СтЗ 1. Звуков или по-скоро правописен вариант на *Яйлиев* (вж.), с хиперкоректна вокализация на **й* (> *и*).

Яйлиев(а) – 1925 г., **9** (4 ж, 5 м); **ЮИ** 6: СтЗ 6; **ЮЗ** 3: Пд 1, Сфг 2. От тур. *yaylı* ‘стрелец с лък’ [АкТБР 1534] или съкратено от *yağlı müşteri* ‘богат/платежоспособен клиент, буквално „мазен клиент”’. А въобще *yağlı* значи ‘мазен’, срв. прякора *Мазният* [Илчев 1969: 314, s.v. Мазнев¹]. Срв. *Яйлиев* (вж.), *Яхлиев* (вж.).

Ялиев(а) – 1905 г., **21** (9 ж, 12 м); **ЮИ** 10: СтЗ 10; **СИ** 2: Гб 1, Рз 1; **ЮЗ** 9: Бл 9. На базата на тур. *yağlı* ‘мазен’, както *Яйлиев* (вж.), с нулева субституция на турското *ğ* (т. нар. „меко *ğ*”).

Яралиев(а) – 1927 г., **5** (3 ж, 2 м); **ЮИ** 2: СтЗ 2; **ЮЗ** 3: Пд 3. От прозвище според външен облик, от диал. *яралија* ‘ранен’ [вж. ПРОДД 589], заето от тур. *yaralı* ‘ранен; с рана’.

Яралийски(а) – 1924 г., **3** (2 ж, 1 м); **ЮИ** 1: СтЗ 1; **СЗ** 2: Лч 2. С наст. *-ски* вм. *-ов*, от *Яралиев* (вж.).

Яханджийска – 1957 г., **1** (1 ж); **ЮЗ** 1: Пд 1. То е от название според занятие **яханджия*, което е образувано с наст. *-джия* от основата на съществ. *яханà* ‘работилница за добиване на сусамово масло’, заето от пер.-тур. *yağhane*. Мотивиращата основа в този случай **яханджия* (< **яханаджия*) е със синкопа на средисловно *а* (или *е*?) в преадцентна позиция (от пер.-тур. **yağhaneci*). В малко по-друг облик, с метатеза *хан* > *хна*, тя се реализира в паралелното ФИ *Яхнаджиев* (вж.).

Яхлиев(а) – 1923 г., **9** (6 ж, 3 м); **ЮЗ** 9: Бл 6, Пк 1, Сфг 2. Със застъпване на тур. *ğ* („меко” *ğ*) с *х* или хиперкоректно *х* вм. **й* от *Яйлиев* (вж.).

Яхлийски(а) – 1915 г., **2** (1 ж, 1 м); **ЮЗ** 2: Пз 2. Паралелно на *Яхлиев* (вж.), с наст. *-ски* вм. *-ов*.

Яхнаджиев(а) – 1904 г., **24** (11 ж, 13 м); **ЮИ** 19: Бс 4, СтЗ 15; **ЮЗ** 5: Сфг 5. Илчев 572, Ветрен (Кл), Кл, НЗ, го извежда „от пер.-тур. *yahnaci* ‘който готви или обича яхния’ (?)”. Обаче, ако се излиза от основа *яхния*, от пер.-тур. *yahni*, предполагаемото деятелно име ‘който готви/обича яхния’ трябва да е **yahnici*, а не **yahnaci*, както – не

без известно съмнение – си го представя Илчев. За предпочитание е да се излиза от название според занятие **яхнаджия* (от **яханеджия* < пер.-тур. **yağhaneci*), образувано с наст. -джия от *яхна* ‘маслобойна’, заето от пер.-тур. *yağhane* [РРОДД 590], или от *яхана* (< **яхане*), озаначаващо и ‘търговия с масло’, залегнало в основата на разгледаното по-горе *Яханджийска* (вж.). Широкото разпространение на сусам, от който се добивал шарлан и тахън, служещ за приготвяне на тахън-халва, довежда до формирането на *яханджийството* като занаят и до възникване на яхани (маслобойни) за тахан, сусамово и орехово масло още в началото на XIX в. в Хс, Кл, СтЗ и др. [Йоцов 1933: 16–17; ЕтнБълг 2: 37], а до 1930 г. в Ивайловград е имало около 15 яхани [Бечева 2010: 53].

* * *

И така, в основите на анализираниите тук 112 фамилни имена са залегнали 49 турски нарицателни, от които най-многобройната група (29 названия) са деятелни имена, характеризиращи лица според упражнявана дейност.

Най-често (при 24 случая) тази дейност е професионално занятие: *денекчия* ‘надзорник’, *джерджия* ‘глашатай’, *джебеджия* ‘еничарски оръжейник’, *джебелия* ‘кавалерист в броня’, *джеракър* ‘народен лечител’, *джерак* ‘народен хирург’, *джирджия* ‘продавач на агнешки дроб и т. п.’, *динкчия* ‘тепавичар’, *дуварджия* ‘зидар’, *дювенджия* ‘диканар(ин)’, *елекчия* ‘ситар, решетар’, *имрихор* ‘царски коняр’, *каваф* и *каваджия* ‘търговец на обуца’, *каваз* ‘гавазин’, *кюляфчия* ‘майстор на конусовидни шапки’, *куюджия* ‘рудар; който копае шахти’, *пиликчия* ‘който събира желъди’ или *пиличчия* ‘пилчар’, *явер(ин)* ‘помощник, адютант’, *яйлия* ‘стрелец с лък’, *яханджия* ‘маслар’. В това число влизат и 2 названия на деятели според начина или условието / уговорката за измерване/извършване на дейността: *драмаджик* ‘който мери на драма’ и *дюлюм* ‘мяра за земя – уврат, погон, вретен’.

По-малобройна група образуват 5 деятелни имена според дейност, извършвана официално или обредно: *актайш* ‘съпътник’, *аладжия* ‘купувач’, *джерджия* ‘събирач на дарове’, *дюгонджия* ‘сватбар(ин)’, *дюнержия* ‘годежар’.

Отделна семантична група представляват 7 жителски названия: *буджаклия*, *вадинлия*, *дживеллия*, *карапчелия*, *куюджуклия*, *турузлия* и (прилагателното) *къръмски*, обосновавани от селищни и други географски названия (*буджак* ‘кът’/Буджак ‘Бесарабия’; *Вадин*, *Дживел*, *Крапец*, *Куюджук*, *Тунуз* ‘Тунис’, *Къръм* ‘Крим’).

Две по-малки групи съставят: 5 названия според душевни качества (*айкъръ* ‘противоречив’, *батур* ‘храбрец’, *бахтлия* ‘щастлив’, *делишимен* ‘лудетина’, *яйлия* ‘мазен’) и 5 названия според външен вид или облекло (*джерарлия* ‘с рана’, *печелия* ‘забулен, замаскиран’, *кюляф* ‘конусовидна шапка’, *кюляво*, *кюлявчо* ‘който носи кюляф’).

Отделно трябва да бъдат споменати други 3 названия: *бюджек* ‘буболечка’, *икиз* ‘близнак’ и *кюлюм* ‘кирка, копач’.

Повечето от названията, залегнали в основите на анализираниите фамилни имена са словообразователно мотивирани на турска езикова почва, а отчасти и на българска. И тук се налага изводът, че фонетичните промени, на които са подложени заетите от турски език мотивиращи названия, представляват важен източник за формалното разнообразие и численото разрастване на инвентара фамилни имена, а същевременно и сериозен проблем и предизвикателство за изследвача.

ЛИТЕРАТУРА

- АкТБР 2009: Академичен турско-български речник. Ред. Иван Добрев. Рива.
- Баскаков 1979: *Баскаков, Н. А.* Русские фамилии тюркского происхождения. Москва.
- БЕР: Български етимологичен речник. Т. 1–7. София, 1971 – 2010. Изданието не е завършено.
- Бечева 2010: *Бечева, Н.* Местните имена в Ивайловградско. ЦБО „Проф. Н. Ковачев“ при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Изд. „Фабер“, В. Търново.
- Бояджиев 1971: *Бояджиев, Т.* Речник на говора на с. Съчанли, Гюмюрджинско. – Българска диалектология. Проучвания и материали, кн. VI, София, 5–135.
- ЕтнБълг 2: Етнография на България. Т. 2. Материална култура. Изд. на БАН, София.
- Геров 1–6: *Геров, Н.* Речник на българския език. Пловдив 1895–1908. Фототипно изд., София 1975–1978.
- Заимов 1988: *Заимов, Й.* Български именник. Изд. на БАН, София.
- Илчев 1969: *Илчев, С.* Речник на личните и фамилни имена у българите. БАН, София.
- Йоцов 1933: *Йоцов, Л.* Растително-маслената индустрия в България, София.
- Јашар-Настева 2001: *Јашар-Настева, О.* Турските лексички елементи во македонскиот јазик, Скопје.
- КА: База данни от компютърен архив-картотека на фамилните имена у българите през XX век в Центъра за българска ономастика „Професор Николай Ковачев“ при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ във Велико Търново.
- Ковачев 1999: *Ковачев, Н.* Фамилни имена в окръжния град Ловеч до 1980 година. – Състояние и проблеми на българската ономастика, т. 4. УИ „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново, 7–68.
- Ковачев 1995: *Ковачев, Н.* Честотно-етимологичен речник на личните имена в съвременната българска антропонимия. Изд. ПИК, Велико Търново.
- Младенов 1936: *Младенов С.*, Принос към изучаване на българските говори в Източна и Западна Тракия (въз основа на наблюдения върху говора на бежанците из казаните области и Мала Азия. – В: Тракийски сборник, кн. VI, 3–201.
- Младенов 1951: *Младенов, С.* Български тълковен речник с оглед към народните говори. Том I: А – К, София.
- Рилски 1835: *Рилски, Н.* Болгарска граматика. Въ Крагуевцѣ.
- РПМ 1–2: Речник на презимињата кај македонците. Ред. Т. Стаматоски. Скопје. Том I: А – Љ, 1994; Том II: М–Ш, 2001.
- РРОДД 1974: Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век. Под ред. на Ст. Илчев. БАН, София.
- Селимски 2003: *Селимски, Л.* Градиво към речника на българските фамилни имена и прякори. – Българистични проучвания. 9. Актуални проблеми на българистиката и славистиката. Изд. Faber, Велико Търново, 43–54. [= Селимски 2007: 74–83].
- Селимски 2006: *Селимски, Л.* Фамилни имена от Северозападна България. Влашки елемент. *PNUŠ nr 2411*. Red. H. Fontański. Wyd. UŚ, Katowice.
- Селимски 2007: *Селимски, Л.* Изследвания по българска антропонимия. Фамилни и лични имена и прозвища. *Studia z antropologii bułgarskiej. Nazwiska, imiona chrzestne i przydomki*. Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново.
- Славейков 1852: *Славейков, П. Р.* *Басненик*. Превел и наредил...Букурещ.
- Стойчев 1983: *Стойчев, Т.* Родопски речник. Второ допълнение. – В: Родопски сборник. Том V. БАН, София, 287–353.

- Тахир 2004: *Taxir, M.* Речник на турските лични имена в България. Наука и изкуство, С.
Jordan 1983: *Jordan, I.* Dicționar al numelor de familie românești. Editura Științifică și
Enciclopedică, București.
Smailović 1977: *Smailović, I.* Muslimanska imena orijentalnog porijekla u Bosni i
Hercegovini. Sarajevo.
Szymański 1991: *Szymański, T.* Przyczynek do historii bułgarskiej antroponimii (o nazwach
osobowych mieszkańców miasta Ruse w latach 1838–1846). – *Onomastica* 36, с. 159–
175 [= *Szymański* 2003: 143–154].
Szymański 2003: *Szymański, T.* Ze studiów nad słownictwem słowiańskim. Wyd. Nauk.
Akademii Pedagogicznej. Kraków.
Škaljić 1966: *Škaljić, A.* *Turcizmi u srpsohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku.* Treće izd.
„Svjetlost”. Sarajevo.

СЪКРАЩЕНИЯ

Б	Беленско
Бл	Благоевград
Бс	Бургас
Вд	Видин
Вн	Варна
ВТ	Велико Търново
Вц	Враца
Гб	Габрово
Гц	Гоце Делчев
Дч	Добрич
Е	Елена
ж.	женско име
ЖитИ	жителско име
З	запад, западен
Кл	Казанлък
Кд	Кюстендил
Кж	Кърджали
л., ЛИ	лично име
Лч	Ловеч
м.	мъжко име
МИ	местно име
Мт	Монтана
НЗ	Нова Загора
Нк	Никопол
Пд	Пловдив
Пз	Пазарджик
Пк	Перник
Пл	Плевен
Пс	Велики Преслав
Рз	Разград
Рм	Радомир
Рс	Русе

СелИ	селищно име
СЗ	северозапад
СИ	североизток
Сл	Сливен
См	Смолян
Сс	Силистра
СтЗ	Стара Загора
Сф	София окръг
Сфг	София град
Т	Трън
Тр	Троян
Тщ	Търговище
ф., ФИ	фамилно име
Хс	Хасково
Чужб	чужбина
Ш	Шумен
Ю	юг
ЮЗ	югозапад
ЮИ	югоизток
Яб	Ямбол